

Krisi klimatikoari erantzun koherente baterantz.

**Klima-Aldaketari eta
Trantsizio Energetikoari
buruzko Foru Legeari
buruzko hausnarketak eta
ekarpenak.**

**ALIANZA
POR EL CLIMA
NAFARROA**

Aurrean dugun amildegia

Errealitateak, zientziaren eta NBEren diagnostikoak eta proposamenek agerian uzten dute zein erronkari egin behar diogun aurre, klima-erronkaren handitasuna eta sistema erabat aldatzeko premia larria, António Guterres Nazio Batuen Erakundeko idazkari nagusiaren hitzetan, "Amildegia ertzean gaude". Eta herrialde eta eskualde aberatsenetako Gobernuak, horien artean Nafarroakoak, amildegia honen aurrean gelditu beharrean, aurrera egiten jarraitzen dute.

Denbora gutxi geratzen zaigu, ONUren arabera munduko isurketak urteko % 7,6 murriztu beharko genituzke 2020tik 2030era bitartean, alabaina 2010etik % 1,3ko erritmoan handitzen ari dira. Nafarroa ez da salbuespena, 2016 eta 2018 artean % 5 igo ditugu gure emisioak.

Gobernuak ez dute krisi klimatikoa ikusten, eta Nafarroakoak ere ez. Non dago Nafarroa aitzindaria?

Berotegi Efectuko Gasen (BEG) isurketei buruzko azken hiru urteetan, Nafarroan, handitu egin dira, murriztu beharrean.

Ministerioaren datuen arabera, 2014 eta 2019 artean isurketak % 26 igo dira, PIBaren % 19ko igoera baino askoz gehiago.

Aspalditik mehatxatuta gaude, denbora amaitu egiten da eta zenbat eta beranduago erreakzionatu, orduan eta zorrotzagoak izango dira neurriak. 2030ko urtea da epea. Zeren zain gaude?

Berotze-erritmoak gora egiten du urtez urte. Horrela jarraituz gero, 2100ean batzuk besteko tenperatura globala 3,5 °C igoko da. Parisko Akordioaren helburua, industriaurreko mailekin alderatuta, munduko berotzea 2°C-tik oso behera mugatzea da, ahal dela 1,5°C-ra. IPCCk, duela gutxi emandako VI. txostenean, honako hau adierazten du: "Berotegi-efektuko gasen isurketak berehala, azkar eta eskala handian murrizten ez badira, berotzea 1,5 °C-ra edo 2 °C-ra mugatzea lortu ezin den helburua izango da".

Espanian, batez besteko tenperaturak 1,7°C egin du gora industria aurreko garaitik (1850); Nafarroan, aldiz, 0,23 °C egin du gora hamarkada bakoitzeko.

Eta emisioak etengabe hazten doaz. Beharrezkoa da Klima Larrialdi izendapenak pertsonen ongizaterako ezinbestekoak ez diren berotegi-efektuko gasak sortzen dituzten jarduerak mugatzea, eta aberastasuna birbanatzea, sektore eta pertsona kalteberak larrialdian duintasunez bizi ahal izan daitezen.

Helburu eskasak

Egitateek dute garrantzia, Foru Legeak, beste batzuek ez bezala (Europakoak, Espainiakoak, autonomikoak) ez du helbururik ezartzen, erreferentzia egiten die Hoja de Ruta de Cambio Climático delakoari (KLINA) eta Energia Planari, besterik ez.

KLINA 2018an onartu zen, eta 2030erako emisioak % 45 murrizteko helburuak ezarri zituen, 2005eko emisioekin alderatuta. Azken hori, egia esan, % 26ko murrizketa da 1990eko emisioekin alderatuta, Europako egungo helburuetatik oso urrun baitaude (% 55 urte bereko emisioekin alderatuta).

Mugikortasun Iraunkorraren Plan Zuzentzailearen arabera, nahiz eta behin betiko onespenez ez izan, sektoreko isurketak % 21 igotzea aurrizkusten da 1990ekoekin alderatuta (% 14ko murrizketa 2005ekoarekin alderatuta); hala ere, Landa Garapen eta Ingurumen Departamentuaren oniritzia jaso du. Uste dugu asmo gutxiko mugikortasun-plana dela, 1990eko urtearekin alderatuta isurketak % 65 murriztu beharko baitira.

Etxebizitzak birgaitzeko aurreikusitako diru-kopurua izan ezik, eraginkortasun-ekimenetara, kontsumoa murriztera eta herritarren ekimenetara bideratutakoak apurrak dira kapital handiko ekimenetara bideratutako milioiekin alderatuta.

Parte-hartzea oso txikia izan da. 2019ko eta 2020ko parte-hartze prozesuak murriztu egin dira eta benetako parte-hartze txikia izan dute. Lege honen helburuen arrakasta gizarte-akordio konplexu baten mende dago, zeinak denbora, baliabideak eta tresnak eskatzen baititu. Legea XIX. mendeko komunikazio -eta partaidetza- prozedurekin sortu da (izapideak betez, topaketa, hausnarketa eta akordioa helburu izan gabe, itzulketarik eta azalpenik eman gabe).

Zirriborro berriak atzerapen nabarmenak dakartza:

- Desagertu egin da aurreko zirriborroetan klima-fiskalitateari buruzko lege bati egindako aipamen xumea, zerga-sistema berdea sartzeko borondaterik eza erakutsiz (14. artikulua, 2020ko iraileko bertsioan).
- Gas natural kanalizatua duten herrietan etxebizitzak gasolioz hornitzeko debekua, "alternatiben sustapenera" mugatu da.
- Desagertu egiten da telelanaren aipamen eskasa administrazio publikoan.
- Gas naturalaren tarifa progresiboak desagertu dira bizitegi-sektorean.

Legea zehaztugabea eta adierazpen hutsetan geratzen da. Funtsezko alderdiei dagokienez, adierazpen soila ez da, edo epe laburrean zalantzazko onarpena izango duten etorkizuneko erregelamenduetara jotzen du, hala nola klima-aldaketara egokitu, mugikortasun jasangarria bultzatu, nekazaritza eta abeltzaintza jasangarrian eta etxebizitza kolektiboan gasolioa ezabatu... , besteak beste.

Foru lege honek helburuak lortzera lotu behar ditu planak, eta haien ezarpena irmo eskatu behar du. Orain arteko esperientzia hutsaren hurrengoa, besterik ez da.

Gertakariak adierazitakoa gezurtatzen dute

Nafarroako Gobernuak eta Parlamentuak larrialdi klimatikoa aitortu dute. Adierazpen horiek egin eta bi urtera, erretorika hutsean eta ezdeusean geratu dira; izan ere, gertaerek adierazpenen asmo onak gezurtatzen dituzte, aurrerantz ihes egin dutela eta krisi globalaren ezjakintasuna erakusten dute.

Nafarroako Gobernuaren benetako asmoak zalantzan jartzen ditugu, honako hau adierazten duenean:

- AHTearen egitasmoan tematzea.
- Next Generation izeneko funtsen zati handi bat iraunkortasun eskaseko inbertsio-proiektuetarako erabiltzea, BSI (bizi-zikloaren azterketa)ri begiratuta eta proiektzio sozialik ez dutenak.
- Mugikortasun elektriko indibidualaren aldeko apustua.
- Hidrogenoaren ameskeria, gasaren eta petrolioaren multinazionalen eskutik.
- Egungo erronkei erantzun ausart eta koherenterik ez ematea: Caparrosoko makro-baserria, meatze-proiektuak, Aroztegia, ubidearen 2. fasea, Muga Mina, besteak beste.
- Autokontsumorako instalazioetarako administrazio-eragozpenak.
- Eguzki-makro-parkeen aldeko apustua edo gure lurraldean, biodibertsitatean edo gure paisaiaren ondarean eragin handia duten parke eolikoak ugaritzea.

· Ingurumen-hezkuntzari buruzko programarik ez izatea.

· ...

Nafarroan badira lurraldean errotuta dauden eta gai diren talde eta ekimen batzuk jarduera ekonomikoa jasangarritasunera bideratuko luketenak: nekazaritza ekologikoa, abeltzaintza estentsiboa, energia-komunitateak, bizikleta bidezko mugikortasuna, trenbidea, tokiko kontsumoaren sustapena... Zergatik bete haiei bai eta guri apurrak?

Badakigu ez dela erraza

Badakigu klima-aldaketaren aurrean erantzun irmo eta koherente bat emateak konponbide zailak dakartzala: eredu ekonomiko globalizatua, estatu- edo erkidego-eskumenak, neurriek kaltetzen dituzten sektore ahulei eman beharreko konpentsazioak, boteretsuak interes publikoen aurrean defendatzen dituen araudi zaharkitua, etab.

Baina ausartak izateko unea da, eta ez espedientea betetzekoa, lege honekin hiru urtez bueltaka ibili ondoren.

Argitasuna eta ausardia politikoa eskatzen diegu Parlamentuari eta Nafarroako Gobernuari larrialdiko egoerak eskatzen duen bezala jokatzeko.

Itxaropena dugu

COVID19k eragindako osasun-larrialdiko egoeraren aurrean, gobernuak gai izan dira aurre egiteko, salbuespenezko neurriak proposatu eta gizarte heldu batek jarraitu ditu, aurre egiten zion arriskuaz jabetuta. Hori da larrialdi klimatiko honen aurrean espero duguna eta lidergoa Nafarroako Gobernuarena izan beharko litzateke.

Herritarren presioak, batez ere gazteek, larrialdiko adierazpenak hasi ditu, eta zenbait auzitegiak gobernuari konpromiso klimatikoak betetzeko eskatzea lortu dute, Alemaniako Auzitegi Konstituzionalaren eta Herbehereetako Gorte Gorenaren kasuan, esaterako. Bada tartea itxaropenerako.

Proposamenak

Gizarte-mugimenduetan proposamenak egin genituen 2020ko ekaineko parte-hartze publikoko prozesuan eta Nafarroako Ingurumen Kontseiluan. Gure proposamenak ez ziren benetan kontuan hartu, forman edo era anekdotikoan baizik. Beren esentzian entzungabe gelditu ziren. Baina burugorrrak gara eta eraikitze borondatea dugu, gizateriarentzako irtenbide bakarra sistemari buelta ematea dela uste dugun arren.

Proposamenak egiten ditugu arau- eta ekonomia-esparruan, non Nafarroako Gobernuaren ekintza garatzen den.

1. Fiskalitatea

Foru legeak ez du kontuan hartzen fiskalitatea, isurien murrizketa sustatzeko tresna nagusietako bat, eta printzipio hau gehitzen du (Legean ez dagoena): "Kutsatzen duenak ordaindu egiten du eta gehien duenak ordaindu egiten du gehien". Erregai fosilentzako zerga progresiboak ezarriz, batez ere automobilgintzan, 1990etik Nafarroan emisioen hazkunde handiena izan duen sektorean, bere neurrian konpentsatuz garraio-enpresak eta nekazaritza eta abeltzaintzako sektorea, errenta baxuak eta Nafarroa inguruko biztanleak.

BEG gehien igortzen duten jardueretarako zerga-onura guztiak murrizteko helburuen araberako analisia eta doikuntza.

2. Garraio publikorako funts publikoak

Gure ustez, bidaiarien garraioan benetan jasagarriak diren moduak garraio publikoa eta bizikleta dira, eta haiek izan beharko lukete funts publikoen hartzaile, herritar guztiei azpiegiturak, irisgarritasuna, maiztasunak eta ordutegiak bermatzeko.

Auto pribatuari dagokionez, Aliantzako kideen artean eztabaida dago auto elektriko pribatuen erosketak administrazioen laguntza ekonomikorik jaso beharko lukeen ala ez. Gure ustez, gaur egungo garraio-eredua aldatu behar da, eta ez ibilgailuak soilik.

Ezin da ulertu klimaren larrialdia eta funtsezko planak, hala nola PITNA izenekoak, 7 urte baitaramatza izapideak amaitu gabe, edo Mugikortasun Jasangarriko Plan Zuzentzaileak 3 urte daramatzana aurkeztu zenetik eta oraindik onartu gabe dagoena. Halaber, bidaiarien eta salgaien mugikortasun-jarraibideak aldatzeko erronkaren aurrean ez dute asmo handiko helbururik edo aurrekonturik, eta hori ere ez da ulertzen.

Trenbideak ahaztuta jarraitzen du, legean aipamen soil bat besterik ez, TAP delakoan xahutzeak jarraitzen duen bitartean. Trena hegaldi kopuru handia murrizteko alternatiba iraunkorra da, kontuan hartuta trenez bidaiatzen duen bidaiari batek hegazkinez bidaiatzen badu baino 20 aldiz CO2 gutxiago isurtzen duela.

Enpresa kutsatzaileei diru publiko gehiagorik ez. Erreferentzia argia dira hegazkingintzari eta automobilari emandako diru-laguntza aberatsak. Sektore horiek erregai fosilen mende daude, eta deskarbonizazioari aurre egin behar diote, Espainiak Parisko Akordioaren esparruan ezarri dituen isuriak murrizteko helburuak betetzeko.

3. Agroekologia eta pertsonentzako elikadura osasungarria eta klima hobetzearen alde.

Nafarroako lehen sektoreak berotegi-efektuko gasen isurketen % 21 eragiten du.

Ezartzen dituen neurriak adierazpen-neurriak baino ez dira, alferrikakoak, nekazaritza eta abeltzaintza ekologikoaren aldeko apustu irmorik eza, salbuespen batekin, alegia, estalkietan autokontsumorako instalazio fotovoltaikoen derrigortasuna.

Agroekologiak hamaika onura ditu (biodibertsitatea babestea, lurzoruaren kalitatea hobetzea, uraren kalitatea hobetzea, landa-inguruneetan biztanleak finkatzea... eta berotegi-efektuko gasen isurketak murriztea).

Ekoiuzen Ekologikoa Sustatzeko 2021-2030 Plan berriaren iragarpena ongi etorria da, baina ez da nahikoa. Legeak asmo handiagoko helburuak ezarri beharko lituzke, 2030erako azalera ekologikoaren % 25 gutxi eta berandu dator.

Kontratu publikoen Legeak eta Erosketa Publiko Berdearen Planak 5 urteko epea ezarri beharko lukete Nafarroako Gobernuako departamentu guztietako elikagaien erosketa publikorako lizitazio ia guztiak ekoizpen ekologikoko eta hurbileko produktuak izan daitezen, haragiaren kontsumoa murriztuz.

Ohiko laborantzan eta abeltzaintzako ustiategietan, fitosanitarioen, zoosanitarioen eta kimikoen erabilera mugatu eta kontrolatu beharko litzateke. Halaber, Nitratoei eta ongarri ez-organiko eta organikoetan (fosforoa, metal astunak, desinfektatzaileak, antibiotikoak) dauden beste konposatu batzuei buruzko Nafarroako zuzentaraua eguneratzea. Makrogranjak, monolaborantzako azalera handiak eta biometanizazioa kontrolatzeko eta mugatzeko balioko luke.

Beharrezkoa da ura, airea eta lurzoruak leheneratzeko plan bat egitea, eta plan horretan nekazariak eta abeltzainak prestatu, ebaluatu eta, azkenik, kontrolatu egin behar dira.

4. Ura

Mendearen amaieran ur-baliabideak murrizteko aurreikuspenek (jariatze-ura % 12 murriztea RCP5en arabera eta % 27 RCP 8,5en arabera) zuhurtziaz jokatzeko eskatzen dute, eta ura kudeatzeko estrategiak eskaria murriztera bideratu beharko lirateke, ureztatze-azalera murriztuz. Hala uste du 2015eko Espainiako Klima ALDAKETAREN ONDORIOZKO ERAGINAK ETA ARRISKUAK MITERDEKO txostenak.

Foru legeak argi eta garbi adierazi beharko luke Nafarroako ureztapen-azalera ez dela handitu behar, eta eskura dauden baliabideak egungo ureztatzeak hobetzera bideratu beharko lituzke. Ureztatze-azalera handitzeak zortasunak sortuko ditu, ur-eskuragarritasun txikiagoko egoerekin, eta, beraz, handitu egingo da lurraldearen kalteberatasuna klima-aldaketaren aurrean.

Uholde-jariatzeek ibaietan izango duten inpaktuak eta uholdeen maiztasuna handitzeaz jabetuta, ibai-lurralde egokia eskaini behar da jenderik gabeko eremuetan, bidegabeko mugak murriztuz eta gorabeherazko erregimen horietara egokituz, naturaltasuna irabaz dezaten eta, horrela, hiri eta herrietan inpaktua murrizt dadin.

5. Hirigintza

Urbanizazio berri guztiek eta berrurbanizazio-proiektuek hiri-espazioa birnaturalizatzeko neurriak eta drainatze Jasangarriko Sistemak izan beharko dituzte, erregelamendu bidez zehaztutako baldintzetan.

2000 biztanletik gorako udalerrri guztiek baratze publikoen sistema bat izan beharko dute hiri-ingurunean edo hiri-inguruan, alokairu-erregimenean, erregelamendu bidez zehaztutako baldintzetan. Komunitate-konpostajeei lotutakoak.

Osasunaren Mundu Erakundearen arabera, berdeguneek modu orekatuan banatuta egon behar dute hirietan, pertsona bakoitzak 3 zuhaitz ikusi ahal izan ditzan bere etxetik, % 30eko landare-estaldura izan dezan bere auzoan eta kalitatezko berdegunerako sarbidea izan dezan etxetik 300 metro baino gutxiagora. 3-30-300 arauak ziurtatzen du pertsona guztiok goza dezakegula espazio horiez. Hala ere, gure herrialdeko ezin hirik ez ditu betetzen, eta oso urrun dago helburu horietara iristetik.

6. Berriztagarriak zona urbanizagarrietan

Legeak apustu argiak saihesten ditu, eta adierazten du hiri-lurzoruan eta lurzoru urbanizagarrian kokaguneak "lehenetsiko" dituela, baina, errealitatean, administrazioak zaildu egiten du autokontsumo-sistemak instalatzea, eta lurraldean eta biodibertsitatean eragin larria duten instalazio handiak sustatzen ditu.

Gure ustez, 10 eta 50 MW arteko proiektuetarako plan bat ezarri behar da (foru-eskumenaren esparrua), lehentasun hori bultzatuko duten mekanismoak bilatu behar dira eta instalazio handien lurraldea zaindu behar da, lurzoru urbanizaezinean berriztagarriak izan daitezkeen irizpideak eta lurraldeak adostuko dituen itun sozial bat ezarriz.

Parke mota horretarako luzamendu bat eskatzeari buruz, eztabaida dago Klimaren aldeko Aliantzaren barruan.

7.- Ingurumen-hezkuntza

Klima-aldaketa arintzearen eta horretara egokitzearen arloan eman beharreko erantzun koherenteak gizarte-eraldaketako prozesuak komunikazio-, prestakuntza- eta partaidetza-baliabide indartsuak izatea eskatzen du, non, ekoizpen-eredu jasangarrietarako eta bizitza- eta kontsumo-ohituretarako trantsizioa emango den.

Nafarroako ingurumen-hezkuntzaren errealitatea triste da. Administrazio publikoek ahaztua, hezkuntzan, ingurumenean eta energian eskumena duten sailek baztertuta, ingurumen-hezkuntzako profesionalek eta gaian inplikaturako hezkuntzako irakasleek boluntarismoari eusten diote.

Legeak, oro har eta adierazpenez, ingurumen-hezkuntzaren sustapena jasotzen du, ingurumen-hezkuntzako plan bat egitea ezartzen du, eta ez du zehazten ez eperik ez edukirik. Ez da nahikoa.

Ingurumen Hezkuntzako Ekintza Planak abuztuan onartutako MITECOren jasangarritasunerako eskaintzen dituen orientabideak jarraitu beharko lituzke, 5 ardatzetan. Eta legea onartu eta urtebetera prest egongo den Ingurumen Hezkuntzako Plan bat abian jartzea, eta eduki horiek hasieratik egiten hasiko diren curriculum berrietan zeharka sartzeari. Horrek irakasleentzako prestakuntza egokia ekarriko luke, eta ikastetxeetako jasangarritasun-koordinatzaile batekin emango litzateke. Izan ere, LOMLOEk aitortzen duenez, "Hezkuntza-sistema ezin da planetako klima-aldaketak planteatzen dituen erronketatik kanpo geratu, ikastetxeek gure ingurumena zaindu eta zaintzeko leku bihurtu behar dute".

8. Genero-berdintasuna

ACTIVAS POR EL CLIMA izeneko sarearen ekimen onuragarria hil egin da hasierako arrakastaren ondoren, jarraitzeko borondate politikoren faltan eta horretarako baliabiderik gabe. Ez dagokio legeari ekimen horiek arautzea, baina klimaren arloan genero-ikuspegia txertatzeko interes ezaren adierazle garbia da.

Genero-ikuspegia hainbat ataletan agertzen da legean, modu adierazgarrian. Klima Aldaketaren eta Trantsizio Energetikoaren Batzordean gizonen eta emakumeen ordezkartza orekatua izatea eskatzen du.

Konfiantza agertuko dugu, baina, ibilbidea kontuan hartuta, zalantza dugu adierazpen horiek apaingarriak ez ote diren. Ebaluazio- eta jarraipen-txostenak tresna egokiak izan behar dira klima-politikak genero-berdintasunaren ikuspegitik baloratzeko eta birbideratzeko.

9. Bidezko trantsizioa eta demokrazia konpontzea

Ekonomiaren beharrezko deskarbonizazioak lan-merkatua berregituratzea ekarriko du; izan ere, sektore batzuk gutxitu eta/edo desagertu egin beharko dira (automobilgintzaren kasuan, adibidez, Nafarroan hainbeste pisu duena edo erregai fosiletatik datorren energia-ekoizpena), eta beste batzuk, berriz, handitu egin beharko dira. Beharrezkoa da egoera desberdinak aztertzea eta kaltetuak diren langileak babesteko beharrezko neurriak hartzea, lanaldiaren murrizketatik hasi eta oinarrizko beharrak (etxebizitza, energia, osasuna) estaltzea bermatuko duten sistemak ezartzearaino.

Trantsizio justua diseinatzeko, premiazkoa da herritarrak erabakietan inplikatzeko bide berriak ezartzea, eta ez dira nahikoa parte-hartze prozesu eskasak, hala nola KSTFLkoak. Herritarren Batzarrak sortzea, lotesleak eta zozketa bidez aukeratuak, parte-hartzaileak informatuak dituztenak, deliberatu egiten dutenak eta erabaki politikoak hartzen dituztenak, irtenbide posible bat da inor atzean utziko ez duen trantsizio ekologikorako.

Zure esanetara gaituzu dokumentu honetan jorratutako edozein alderdi argitzeko edo sakontzeko. Espero dugu ekarpen horiek kontuan hartzea eta gizartean eta Legebiltzarrean eztabaida aberastea, gizarte deskarbonizatu, justu eta jasangarri baterantz abiatzeko.

SINATZEN DUTE:

Alianza por el Clima Nafarroa

Izeneko plataformakideek:

Acción Clima
Attac Navarra Nafarroa
CGT-LKN Nafarroa
Ekologistak Martxan
EQUO Navarra-Nafarroa
Errotxapeako Txirringudariak
Extinction Rebellion Pamplona-Iruñea
Fridays For Future Pamplona-Iruña
Greenpeace Navarra-Nafarroa
REAS Navarra-Nafarroa
ReforestAcción Nafarroa
SETEM Navarra-Nafarroa
Teachers For Future
(Independientes)

Atxikimenduak:

AMTS
(Asociación Medios de Transporte Saludable)
Asociación TESOS
Asociación Vecinal de San Jorge -
Sanduzelai Auzo Elkarte
Biciclistas de Corella
Compañía de las 3Rs
ELA Sindikatua
Energia Gara
Goiener
Gure Lurra Elkarte
Inguruguay Taldea
LAB Sindikatua
Landare
Libertad Animal Navarra -
Animalien Askatasuna Nafarroa
Lunes Lilas Navarra
Martes al Sol
Mugarik Gabe Nafarroa
Oxfam Intermón
Parlamento Social de Navarra
Solidari
Sustrai Erakuntza